

Міністерство освіти і науки України
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

**НАУКОВА ШКОЛА АКАДЕМІКА НАПН
УКРАЇНИ ТАМАРИ ЯЦЕНКО**

Дніпро – 2019

УДК 159,9 (075,8)

Я. 92

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 1 від 30 серпня 2018 року)

Рецензент:

І. Бондар – дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Заслужений працівник освіти України.

С. М. Симоненко – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології розвитку і соціальних комунікацій Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Наукова школа академіка НАПН України Тамари Яценко: колективна монографія / за заг. ред. акад. Т. С. Яценко. – Дніпро : Інновація, 2019. – 350 с.

ISBN 978 - 966 - 8676 - 51 - 3

Монографія представляє науково-практичні здобутки колективу учених, дослідників та практиків у галузі глибинної психології, наукові пошуки яких об'єднані психодинамічною парадигмою, започаткованою сорокаріччя тому академіком НАПН України Т. С. Яценко. Робота презентує теоретичні основи, що базуються на практичних здобутках методу активного соціально-психологічного пізнання (АСПП), впровадження якого в освітніх закладах України санкціоновано МОН України (з 2004 року «Галузевим стандартом...»). Основні напрями науково-практичних пошуків Т. С. Яценко та її послідовників створили передумови для адекватного формування та розуміння методології, практики та прикладних аспектів психодинамічної парадигми. Монографія представляє як проблеми глибинного пізнання психіки, так і відповіді на них у теоретичному та прикладному аспектах. Зміст втілює відгуки учасників (про результативність АСПП) та визначних вчених про розвиток психодинамічного напрямку України. Робота презентує можливості психодинамічної теорії глибинного пізнання психіки в практиці підготовки майбутніх психологів.

Адресовано викладачам психології, студентам, аспірантам, психологам-практикам та небайдужим до психоаналітичного розуміння психіки та її пізнання за умов процесуальної діагностики в нерозривній єдності з корекцією.

ISBN 978 - 966 - 8676 - 51 - 3

УДК 159,9 (075,8)

Я. 92

© Т. С. Яценко, 2019

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО	5
РОЗДІЛ I СТАНОВЛЕННЯ ПСИХОДИНАМІЧНОЇ ПАРАДИГМИ.....	14
Тамара Семенівна Яценко – непересічна особистість. Фрагменти життя та професійно-наукове становлення	14
Яценко Т. С., Андрющенко В. П. Філософія і психологія психодинамічного пізнання	24
Яценко Т. С. Актуальні проблеми глибинного пізнання психіки	40
Яценко Т. С. «Принцип додатковості» та «імпліцитний порядок» як провідні категорії глибинного пізнання психіки	58
Галушко Л. Я., Манжара С. О., Некрут Т. В., Соболева О. М. Внесок психодинамічної парадигми у психологічну науку	67
Педченко О. В. Теоретичний і практичний внесок Т. С. Яценко у становлення глибинної психокорекції в Україні	71
Глузман О. В. Наукова діяльність академіка НАПН України Т. С. Яценко в Кримському гуманітарному університеті	91
Вступні статті В. П. Андрющенка до праць Т. С. Яценко.....	101
Стасько О. Г. Наукова школа академіка НАПН України Т. С. Яценко	112
НАУКОВА ТВОРЧІСТЬ Т. С. ЯЦЕНКО ОЧИМА НАУКОВЦІВ ТА ПРАКТИКІВ.....	126
Висловлювання українських учених у контексті ювілею	126
Відгуки учасників глибинного пізнання щодо результативності АСПП	149
РОЗДІЛ II ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ПСИХОДИНАМІЧНОЇ ПАРАДИГМИ	159
Біла О. А., Галушко Л. Я., Манжара С. О., Педченко О. В. Розвиток психодинамічної теорії в єдності з діагностико-корекційною практикою	159
Амурова Я. В. Глибинне пізнання архетипної символіки в малюнках тату.....	168
Амурова Я. В., Біла О. А. Феномен вини та його архаїчна сутність	174
Бабенко К. А. Особливості символізації змісту несвідомого	184
Білуха Т. І. Засоби виховного впливу як складова професійного становлення психолога	191
Богдан Т. В. Особливості внутрішніх суперечностей особистості та їхній вплив на професійне становлення студентів – майбутніх психологів	197
Бондаревська Л. Л. Феномен значущих переживань у контексті психодинамічної теорії	203
Галушко Л. Я. Виявлення фіксацій у мотиваційно-глибинному пізнанні психіки суб'єкта у процесі АСПП	208

Горобець Т. В.	Структурно-динамічний аспект розуміння психічних захистів та їхніх соціально-перцептивних викривлень	221
Дметерко Н. В.	Розвиток рефлексивного мислення майбутніх психологів-практиків методами глибинної психокорекції	228
Драгола Л. В.	Психодинамічний підхід до метафоричності пізнання психічного в його цілісності	234
Дроздова Д. С.	Індивідуальні особливості архетипної символіки: глибинно-психологічний аспект	239
Дударенко І. С., Славінська Т. Б.	Динаміка суджень суб'єкта у розвитку соціально-перцептивного інтелекту	244
Євтушенко І. В.	Архетипна символіка в глибинному пізнанні цілісного змісту психіки	250
Іванова Н. О.	Глибинні чинники мазохізму.....	256
Калашник І. В.	Детермінанти виникнення тенденції до психологічної смерті.....	262
Каткова О. С., Соболева О. М.	Пізнання внутрішніх суперечностей психіки майбутніх психологів у процесі професійної підготовки (рос. мовою).....	268
Педченко О. В.	Глибинно-психологічні витoki релігійної віри у контексті психодинамічної теорії	273
Полянничко О. М.	Проблема пізнання психіки у різноманітних теоретичних підходах і наукових школах (рос. мовою)	278
Святка О. О.	Умовні цінності та їхній взаємозв'язок з психологічними опорами	284
Стасько О. Г.	Феномен умовних цінностей у психодинамічній теорії	290
Сергієнко І. М.	Особливості діалогічної взаємодії у активному соціально-психологічному пізнанні	296
Сіденко Ю. О.	Глибинне пізнання архетипно-перинатальної символіки шляхом аналізу візуалізованої репрезентації психолога	302
Сірик І. В.	Едіпова залежність та її вплив на формування психіки суб'єкта .	309
Туз Л. Г.	Роль інтерпретації у процесі психокорекції.....	314
Усатенко О. М.	Можливості процесуальної супервізії у професійній підготовці майбутніх практичних психологів	320
Франчук О. Ю.	Діалог у глибинній корекції майбутнього психолога	327
Шавровська Н. В.	Пізнання психологічних захистів суб'єкта засобами психоаналізу малюнків	331
ОСНОВНІ ПРАЦІ Т. С. ЯЦЕНКО		340
ЗАМІСТЬ ЗАКЛЮЧНОГО СЛОВА		343
ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ.....		347

змінювати їх на основі свідомого аналізу ситуації, тобто *коректувати* взаємодію відповідно форм і цілей дорослого стану особистості (акме-стану).

Психолог під час діалогу з аналізандом може звернути його увагу на можливість корекції, яку суб'єкт пізнання здатен здійснювати самостійно після завершення роботи групи АСПП. Психолог роз'яснює респондентці сутність впливу методу АСПП та його психокорекційної складової на процес самозміни.

Діалогічна взаємодія в АСПП ґрунтується на врахуванні універсального характеру закономірностей, які керують психікою. Це відображається у тому, що глибинне пізнання засобами діалогічної взаємодії психолога з респондентом вбудовується в імплікативний порядок психіки аналізанда.

«Бачення» учасником АСПП деструктивного впливу власних неусвідомлюваних тенденцій, що мають інфантильний характер, на стосунки із значущими для нього людьми або на ділові відносини, відкриває можливість особі здійснювати *корекцію* свого поведіння з людьми.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, діалогічна взаємодія психолога з учасниками у АСПП не вирішує завдань встановлення особистих стосунків, а орієнтована на діагностико-корекційні завдання психологічної допомоги суб'єкту у пізнанні латентних закономірностей функціонування його психіки. Діалог психолога з аналізандом має досягти мети – усвідомлення суб'єктом пізнання зв'язку між діагностованими підсвідомими захисними тенденціями його психіки та реальною взаємодією з людьми.

Література:

Наукова школа академіка АПН України Яценко Тамари Семенівни. Черкаси, 2006. 168 с.

Аврамченко С. М., Сергієнко І. М. Методика групової психокорекції: етапи становлення в контексті вітчизняної практичної психології. *Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*. Київ, 2004. Вип. 24. С. 39-61.

Сергієнко І. М. Підготовка спеціалістів соціономічних професій до діалогічної взаємодії. *Науковий вісник Університету «Львівський Ставропігон»: Серія психолого-педагогічна*. Львів, 2005. № 1. С. 130-141.

Флоренская Т. А. Диалог в практической психологии: наука о душе. Москва, 2001. 208 с.

Чернова Л. П. Конфліктологія: конспект лекцій та навчально-методичні матеріали для студентів спеціальності 8.050201 «Менеджмент організацій» освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр». Черкаси, 2004. 83 с.

Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика: навч. посіб. Київ, 2006. 382 с.

Яценко Т. С. Методология глубинно-коррекционной подготовки психолога. Днепропетровск, 2015. 396 с.

Сіденко Ю. О.

Глибинне пізнання архетипно-перинатальної символіки шляхом аналізу візуалізованої репрезентації психолога

Стаття присвячена розв'язанню важливої теоретико-методологічної проблеми – пошуку шляхів глибинного пізнання психологічного змісту перинатальної символіки, опрацьованої у засобах репрезентації майбутніх психологів у груповому психокорекційному процесі активного соціально-психологічного пізнання (АСПП). Дослідження здійснено у психодинамічній парадигмі, що синтезує психоаналітичний, феноменологічний, гуманістичний та інші підходи до пізнання психіки. Отриманий в

результаті проведеного дослідження матеріал прояснює вплив перинатального періоду розвитку психіки суб'єкта на спрямованість мимовільних побуджень майбутнього психолога до візуалізації. Підсумкові інтерпретації емпіричного матеріалу повинні охоплювати як опрeдметнені візуалізації (репрезентанти) суб'єкта, так і результати вербально-діалогічної взаємодії (психолог-респондент). Пізнання майбутнім фахівцем-психологом власних неусвідомлюваних тенденцій відкриває йому перспективи особистісної гармонізації, набуття психологічної рівноваги та глибинно-психологічної компетентності.

Ключові слова: перинатальна символіка, символ, свідоме, несвідоме, візуалізована репрезентація, самопрезентація, активне соціально-психологічне пізнання (АСПП), психокорекція.

Постановка проблеми. Інтеграція системи освіти України у загальноєвропейський науковий простір передбачає впровадження світових стандартів якості освіти, що ґрунтуються на формуванні у випускника вищого навчального закладу високого рівня системи компетенцій. Це актуалізує проблему розробки й використання ефективних технологій навчання майбутніх психологів, обґрунтування нових методологічних підходів до психологічної практики, що сприятиме оптимізації інструментально-методичних параметрів фахової діяльності психолога, формуванню вміння працювати з глибинними феноменами психіки.

Виклад основного матеріалу. Феномен перинатальної символіки, візуалізованої майбутнім психологом – важливий інструмент дослідження його особистісних проблем. Процес репрезентації особи візуалізованими засобами є достовірною одиницею наукового аналізу психіки, як такої, що «себе-в-самій-собі ілюструє» шляхом опрeдметнення ідеальних реальностей. Візуалізація розуміється як кінцевий підсумок, результат внутрішньої процесуальності, опрeдметнено представленої завдяки перекодуванню смислових параметрів глибинних чинників («візуальних кодів»). Візуалізований символ, у його метафоричності, допускає варіативність у відображенні психічної реальності, тому увага у дослідженні центрується на повздовжньому психоаналізі отриманого матеріалу, що виявляє інваріантність та ітеративність смислових чинників.

Тема цієї статті передбачає розгляд поняття «символ» (у перекладі з грецької мови – «з'єднання, збіг (частин єдиного); «зливання», «зв'язування», «знак, пізнавальна ознака») та має декілька значень: «концентрована умовна абстрактна форма відображення і фіксації наукових (чи релігійних) знань людини з допомогою стилізованого знака» [1, с. 298]; «естетично канонізована, культурно значима концептуальна структура» [2, с. 311]; «умовне позначення якогось предмета, поняття або явища» [3, с. 534] тощо.

У науковій літературі представлено варіанти класифікації символів (З. Фрейд [6], К. Юнг [8-9], Е. Фромм [7] та інш.) З. Фрейд виокремив два типи символів: універсальні – ті, які можна зустріти в багатьох сновидіннях, що є типовими,

ті, що мають індивідуальне походження, створені окремою людиною. Психоаналітик розглядав символ як специфічну форму вираження витісненого індивідуального несвідомого [6]. Зосередившись на розшифровці «мови несвідомого», він висунув положення про наявність прихованих, не виявлених бажань, виявлення змісту яких можливо тільки за допомогою аналізу символізування. Виходячи з базових для нього уявлень про принцип задоволення (який, за виразом В. Лейбіна, є «програмою функціонування психічних процесів» [3, с. 123]) і принцип реальності (що характеризує вплив на особу соціальних і культурних чинників), З. Фрейд приходив до наступного висновку. На його думку, для того, щоб бажання знайшло вираження в сновидінні і досягло свідомості, воно повинне пройти бар'єр культурно зумовленої «цензури», піддатися трансформації, тобто символічному опосередкуванню. О. Ранк [4] досліджуючи природу символу через аналіз мови сновидінь виокремив наступні його

характеристики: залежність від індивідуальних умов, історична основа, лінгвістичний зв'язок, філогенетичні паралелі (в міфах, культурі, релігії).

Ортодоксальна психоаналітична точка зору на тлумачення символу, якої дотримувалися З. Фрейд [6], О. Ранк [4], А. Фрейд [5] та ін., полягає в тому, що символічне зображення служить несвідомим прагненням і його метою є вираження у замаскованій формі таких аспектів психіки, які витісняються зі свідомості внаслідок дії внутрішніх та зовнішніх табу. К. Юнг відстоював іншу позицію. Згідно його уявлень, символ має здатність виразити і поєднати свідомий і несвідомий зміст. Внаслідок цього, як зазначає К. Юнг, «символ є розв'язанням внутрішніх суперечностей психіки, і в цій якості має звільняючу силу» [8, с. 28].

К. Юнг використовує термін «архетип» для позначення тих універсальних символів, які володіють найбільшою сталістю (постійністю), максимальним потенціалом для психоаналітичної еволюції, і які вказують у напрямку від нижчого до вищого. Дослідник пише, що: «Архетипи представляють собою нумінозні, структурні елементи психіки і володіють визначеною автономією, а також психічною енергією. Функція символів полягає у тому, щоб перетворювати «нижчу» форму лібідо у «вищу»» [9, с. 63]. К. Юнг відмічає різницю між знаком та символом. Знак завжди менший, ніж поняття, яке він представляє, в той час як символ завжди більший, ніж його очевидний зміст. Символ має природне, спонтанне походження. Вони виявляються не тільки в снах, казках та міфах, але й виникають у найрізноманітніших психічних виявах.

межах нашого дослідження, яке ґрунтується на психодинамічному підході, важливими стають наступні характеристики символу: цілісність, суперечливість та багатозначність. Тим більша цінність символу, чим він багатозначніший. Свою справжню сутність символ виражає за умови зведення його окремих частин у певний цілісний зміст, у якому необхідно встановити зв'язок з початковою детермінантою.

Згідно з дослідженнями Т. Яценко, символ виконує синтезуючу функцію, симультанно представляючи свідоме і несвідоме. Лише системність взаємозв'язків між окремими образами і їх елементами в малюнку може розкрити «суб'єктивну доцільність та впорядкованість символізації змісту несвідомого, що детермінується інфантильним періодом життя суб'єкта» [12, с. 135]. Як відмічає Т. Яценко, зміст свідомості тяжіє до знаковості (однозначності), несвідомого – до символічності (полізначності), яка презентується підтекстно, багаторівнево і замасковано та потребує презентації. Значенню (семантиці) символу притаманна не лише полізначність, але і потенціальна суперечливість змісту, що потрібно враховувати у процесі психоаналітичної їх інтерпретації. У монографії «Динаміка розвитку глибинної психокорекції: теорія і практика» [13] Т. Яценко вказує і на те, що символ за емотивною потентністю перевершує силу слова, наприклад у тому, що у нього більше можливостей цілісно виразити зміст психічного. Дослідниця пише, що: «символ наближений до потреб Ід, «вербум» – до соціальних устремлінь «Я»; символ передає минуле у синтезі з теперішнім та бажаним майбутнім, «вербум» орієнтований на майбутнє, на тлі здолання залежності від минулого» [10, с. 115]. Символ відображає дві тенденції захисної системи: зберегти автономію, незалежність і одночасно допомогти психіці реалізувати витіснені (нереалізовані) бажання. «В цьому – зазначає Т. Яценко – полягає глобальна суперечність психічного, яке маскується і підтримується захисною системою, а символ здатен виражати вищевказаний суперечливий факт в цілісності» [11, с. 48].

Аналіз наукових джерел показав, що категорія «архетип» досліджувалася вченими: О. Ранком [4], Е. Фроммом [7], К. Юнгом [8-9], Т. Яценко [11-13] та ін.

психодинамічній парадигмі досліджувалися різні аспекти архетипної презентації: архетип ока, каменю, маски, небесних світил, вогню, порожнечі і т. д. Методологічно-аналітична робота над узагальненням результатів розробки розуміння

архетипу саме у контексті візуалізації перинатальних чинників психіки заслуговує на особливу увагу.

Термін «перинатальна символіка» був введений Т. Яценко у сфері глибинної психології. В результаті, ми змогли побачити не лише полізначність символіки, а й те, що вона має здатність звужуватись і набувати відносної однозначності за рахунок позовжнього аналізу матеріалу. Цьому сприяє комплекс тематичних психомалюнків. Адже, психіка є системно впорядкована, а позовжні лінії є вираженням сутності та індивідуальної неповторності психіки кожної людини. Важливим фактором є підбір матеріалу для визначення природи символів, а його фактаж набирається у відповідності принципом додатковості, оскільки обидві сфери свідоме/несвідоме, причетні до самопрезентації суб'єкта. З огляду на дієвість і результативність психокорекційного процесу ми спираємось на візуалізовані репрезентанти. У процесі діалогічної взаємодії розкриваються смислові і семантичні (змістові) параметри суб'єкта. Виходячи з психоаналітичної інтерпретації емпіричного матеріалу, отриманого у групах АСПП, ми побачили, що є перспективи уточнення поняття «едіпальної залежності». Стало зрозумілим те, що саме кровна причетність дитини до батьків є чинником, який недостатньо враховувався у науковому пізнанні психіки.

Шляхом аналізу було виокремлено та систематизовано перинатальні символи, які найбільш зустрічаються у візуалізованій репрезентації майбутнього психолога. Йдеться про зображення: утроби, внутрішньоутробного розвитку, пологів, пуповини, наявність у новому середовищі (1-2 тижень після народження суб'єкта). Розглянемо їх детальніше.

авторських та неавторських малюнках символіка утроби виражається через використання наступних символів: кімната, ящик, сундук, корабель, човен, кулька, яйце, піраміда, мушля, палатка, замок, печера та ін. Порівняльний аналіз символіки художніх полотен та психомалюнків дозволяє констатувати не тільки схожість зображень, але й внутрішнього змісту образу. Яйце як символ цілісності вміщує в себе усі можливості розвитку універсуму, символізує утробу, яка містить насіння творення, із якої з'явилися істоти; повторне народження і нове життя, зародок явищ та проблем тощо.

психомалюнках символ яйця презентує народження, життєві зміни, відчуття по відношенню до оточуючого світу (позитивні чи негативні) тощо (див. рис. 1-6). Аналіз психомалюнків засвідчує, що символ яйця зустрічається у таких тематиках, як: «Я йду назустріч біді», «Конфлікт», «Мій звичайний емоційний стан», «Драматична подія життя», «Я у сім'ї батьків», які більшою мірою висвітлюють внутрішній стан суб'єкта. Порівнюючи презентовані нижче психомалюнки та міфологічні зображення, констатуємо схожість зображень, зокрема народження чи смерті, стану зародку, внутрішню гармонію чи дисгармонію тощо.

Психіка паралельно з мотивами і необхідністю просоціальної адаптації постійно вирішує проблему звільнення від того психологічного навантаження, яке породжується введенням табу на кровозмішення. У зв'язку з цим для нас зрозумілими є мотиви художніх полотен, в яких так часто є присутніми мотиви яйця, мушлі, акваріуму тощо.

Так, на рис. 7, 8, 11 презентовано витвори зображувального мистецтва, де перинатальна символіка представлена у вигляді яйця, в середині якого ембріон, сонце, істоти. Кожен із творів символізує різний емоційний стан, зокрема неусвідомлене «прагнення повернення в утробу», проблеми психологічної залежності від матері тощо. Сюжети зображень пов'язані із відчуттями та переживаннями авторів різних емоційних станів, детермінанти яких зумовлені перинатальним чи постнатальним періодом життя.

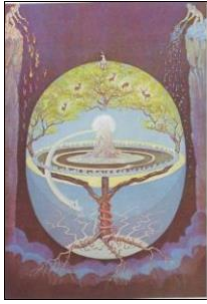

Рис. 1. Скандинавське дерево життя (Ігдрасиль), в інтерпретації Дж. Холла

Рис. 2. Космічне яйце

Рис. 3. Праждапати створює світ

Рис. 4. Я йду на зустріч біді

Рис. 5. Самотність

Рис. 6. Мій звичайний емоційний стан

Рис. 7. В. Преображенська «Русь споконвічна»

Рис. 8. С. Войтек «Еволюція»

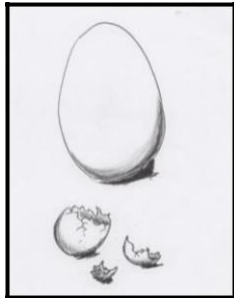

Рис. 9. Я-реальне. Я-ідеальне

Рис. 10. Сприймання близькими рідними людьми один одного

Рис. 11. С. Далі «Після віку тривоги»

Рис. 12. Страх, приреченість на муки і жах

Подібно до символу яйця є символ мушлі – еротичний, жіночий символ, пов'язаний із зачаттям, оновленням, хрещенням, процвітанням; символ самоаналізу і втечі від реальності. Зазначені нижче малюнки (див. рис. 13-15), презентують тему народження, життя, жіночий початок, символ чистоти, цнотливості, досконалості, скромності і схильності до самотності, капсулювання у внутрішньому світі, закритість, неусвідомлене прагнення повернення в утробу матері.

Рис. 13. Ж. Уол «Дотягнутися до зірки»

Рис. 14. Д. Апрельская «Мушля»

Рис. 15. В. Куш. «Зародження життя»

Проведений нами аналіз дозволяє виокремити символіку внутрішньоутробного розвитку суб'єкта, а саме: плоди, риба у воді чи в акваріумі, басейн, сходи. Малюнки з такими символами можуть мати як прямолінійне, так і переносне значення.

Протагоністи створюючи тематичні малюнки, як-то: рис. 16. «Я в сім'ї батьків», рис. 17, 18. «Моє народження», рис. 19. «Що було до мого народження», рис. 20. «Мої бажання», окреслюють власні переживання, привносячи суб'єктивний зміст. За допомогою аналізу нами об'єктивованій перинатальний зміст символіки представлених малюнків зокрема, рис. 16 «Я в сім'ї батьків» автор зобразив комфорт, не усвідомлюючи символічного значення зображення. Так, респондент представила себе русалкою у бокалі, що демонструє тенденцію повернення в утробу. На рис. 17. «Моє народження» автор представив своє народження, яке загрожувало йому смертю, що випукло представлено у символіці малюнку. Автором промальована пуповина та рибка, яка помирає. Рис. 18. «Моє народження» автор представив яскравий світ, а себе під землею. Земля – мати родюча, яка дає життя, комфорт та розвиток. Автор залежний від матері, на що вказує пуповина в землі. На рис. 20 «Мої бажання» зображена людина замкненому просторі, що символізує за словами автора бажання народитися. У процесі аналізу малюнку виявлена залежність автора від процесу народження, зокрема почуття провини за біль матері, її фізичні вади тощо.

процесі аналізу перинатальної символіки встановлено, що пологи на символічному рівні зображаються як – зламані двері, сходинок, розбите яйце, розв'язування вузлів, розстібання гудзиків, мотиви космічної поглиненості. Символ сходинок має такі значення: сходження, градацію і зв'язок між різними рівнями життя, матеріальний, еволюційний духовний сенс. Здебільшого, число сходинок має символічне значення.

Рис. 16. Я в сім'ї батьків

Рис. 17. Моє народження

Рис. 18. Моє народження

Рис. 19. Що було до мого народження

Рис. 20. Мої бажання

Рис. 21. Н. Мур
«Прекрасна баночка»

АСПП використовуються методи і прийоми в форматі психодинамічної методології, яка передбачає: підпорядкування законам цілісності психічного в єдності свідомого і несвідомого; підкореність процесу АСПП законам позитивної дезінтеграції та вторинної інтеграції на більш високому рівні психічного розвитку суб'єкта; когнітивну спрямованість АСПП; процесуальну діагностику в єдності з корекцією; діалогічну взаємодію психолога з респондентом, що вбудовується у внутрішній порядок психіки та ін. Проходження психокорекційних груп АСПП сприяє розвитку в учасників наступних особистісних характеристик: відкритість поведінки, здатність до саморегуляції та самоконтролю; вміння адаптуватися до непередбачуваних ситуацій; зниження дезадаптивних реакцій (агресивність, тривожність, депресивність), які гальмують саморозвиток майбутнього фахівця, практичного психолога.

Діагностико-корекційний процес АСПП ґрунтується на єдності структурно-семантичного, функційно-інструментального і енергетичного рівнів цілісної психіки в свідомих і несвідомих виявах. З огляду на те, що несвідоме не підлягає безпосередньому спостереженню, візуалізована репрезентація сприяє його пізнанню шляхом розвитку форм і способів опосередкування засобів глибинного пізнання. Аналіз емпіричного матеріалу доводить латентний, прихований зміст візуалізованої репрезентації і допомагає простежити її вплив на психіку респондента.

Візуалізований символ, у його метафоричності, допускає варіативність у відображенні психічної реальності, тому увага центрувалась на повздовжньому психоаналізі отриманого матеріалу, що виявляє інваріантність та ітеративність смислових чинників. Слідові енграми внутрішньоутробного стану не піддаються вербалізації, проте вони зберігають імпульс вияву назовні зі збереженням у репрезентанта смислових параметрів. Саме таке розуміння перспектив пізнання перинатальної символіки і спонукало дослідну ініціативу здійснення діалогічного психоаналізу процесу репрезентації майбутніх психологів.

Варіативність візуалізації проблем «утробності» архетипно презентують наступні зображення: пуповин, спіралеподібного розвитку дитини, сперматозоїдів тощо. Пізнання майбутнім фахівцем-психологом власних неусвідомлюваних тенденцій відкриває йому перспективи особистісної гармонізації, набуття психологічної рівноваги та глибинно-психологічної компетентності. Перинатальні чинники не є нейтральними для подальшого життя особи через їхній вплив на формування негативних мотивів, що знаходять вияв у тенденціях до «імпотування психіки», «психологічної смерті», «психологічної самодепривації». Все це зумовлює необхідність особистісної психокорекції майбутнього психолога на упередження деструкцій професійної діяльності фахівця та дисфункцій у ставленні до інших людей.

Література:

- Краткий психологический словарь. Москва, 1985. 431 с.
Лапланш Ж. Словарь по психоанализу. Санкт-Петербург, 2010. 751 с.
Лейбин В. М. Психоанализ : учебное пособие. Санкт-Петербург, 2008. 592 с.
Ранк О. Травма рождения и ее значение для психоанализа. Москва, 2009. 239 с.
Фрейд А. Психология Я и защитные механизмы. Москва, 1993. 144 с.
Фрейд З. Толкование сновидений. Киев, 1991. 384 с.
Фромм Э. Гуманистический психоанализ. Санкт-Петербург, 2002. 544 с.
Юнг К. Г. Архетип и символ. Санкт-Петербург, 1991. 210 с.
Юнг К. Г. Человек и его символы. Москва, 2013. 352 с.
Яценко Т. С. Концептуальні засади і методика глибинної психокорекції: підготовка психолог-практика: навч. посіб. Київ, 2008. 342 с.
Яценко Т. С. Самодепривація психіки та дезадаптація суб'єкта: монографія. Київ, 2015. 280 с.
Яценко Т. С. Методология глубинно-коррекционной подготовки психолога. Днепропетровск, 2015. 396 с.

Монографія
за загальною редакцією Тамари Яценко

**НАУКОВА ШКОЛА
АКАДЕМІКА НАПН УКРАЇНИ
ТАМАРИ ЯЦЕНКО**

Комп'ютерна верстка та дизайн Н. О. Іванова, Ю. О. Сіденко
Художнє оформлення і редагування С. О. Манжара
Коректор Л. Г. Туз

На обкладинці використана ілюстрація:
Володимир Куш «Укриття від життєвих штормів»
(Vladimir Kush «Shelter from the storms of life»)

*Відгук на посібник надсилайте
на електронну пошту: yacenkots@gmail.com*

*Відповідальний за випуск В. Л. Головань
Технічний редактор О. Ю. Кременна*

Підписано до друку 12.12.2018 р. Формат 60x84/8. Папір офісний. Гарнітура Cambria. Ум. др. арк. 39,45. Обл.-вид. арк. 41,05 Наклад 500 прим. Зам. № 1421. Віддруковано з оригіналів.

Видавництво «Інновація» 49006, м. Дніпро, вул. В. Антоновича, 70 Свідоцтво про внесення до Державного Реєстру ДК № 1761 від 22.04.2004 р.

e-mail: gallereyaplust@gmail.com